

Onderwijsdag OCB
19 juni 2024
Brussel

Staat krachtig taalvaardigheidsonderwijs in een meertalige context onder druk?

Piet Van Avermaet

WAT IS HET PROBLEEM?

Twee met elkaar verbonden onderwijsuitdagingen

1. Omgaan met (talige) diversiteit en het creëren van inclusief onderwijsbeleid en klaspraktijken;
2. Terugdringen van sociale ongelijkheid.

Hardnekkig en weerbarstig

Twée met elkaar verbonden onderwijsuitdagingen

- 1. Omgaan met (talige) diversiteit en het creëren van inclusief onderwijsbeleid en klaspraktijken**
 - Leerkrachten ervaren lage gevoelens van bekwaamheid en laag zelfvertrouwen om met talige diversiteit in de klas om te gaan
- 2. Terugdringen van sociale ongelijkheid**
 - Verwerving van het Nederlands wordt al bijna 20 jaar naar voor geschoven als belangrijkste hefboom (conditie) voor schoolsucces;
 - Benutten van talige diversiteit is obstakel voor leren van het Nederlands en schoolsucces

Nederlands en MT: een binaire relatie

- Eén keerzijde van de medaille wordt gezien als de legitieme (niet-onderhandelbare) norm en de andere als afwijkend:
 - Leren enkel via de ‘dominante’ taal is de legitieme norm: Een **T2 taalbadmodel**;
 - **Meertalig onderwijs** als de afwijkende norm en contraproductief voor leren (let wel: MT dubbele standaard)

Dus, aan de ene kant wordt ‘taal’ naar voor geschoven als de oplossing, de panacee voor sociale ongelijkheid en aan de andere kant staat ‘taal’ leren en kansen in de weg, het vileine.

IS HET HUIDIGE ANTWOORD ADEQUAAT/EFFECTIEF?

Taal als motor voor leren

- Taal is cruciaal voor leren:
 - Cognitief:
 - Ontsluiten van kennis
 - Kennis overdragen
 - Construeren van kennis
 - Sociaal-emotioneel:
 - Verbind
 - Versterkt vriendschapsrelaties
 - Samen nadenken, samen leren
- Al 20 jaar prioritaire agenda Vlaamse overheid
- Maar:
 - Taal wordt gereduceerd tot 1 taal
 - Zeer sterke focus op vroege participatie
- Ongelijkheid blijft groot en kennis van schooltaal een uitdaging

EXCLUSIEF NEDERLANDS TAALBADMODEL

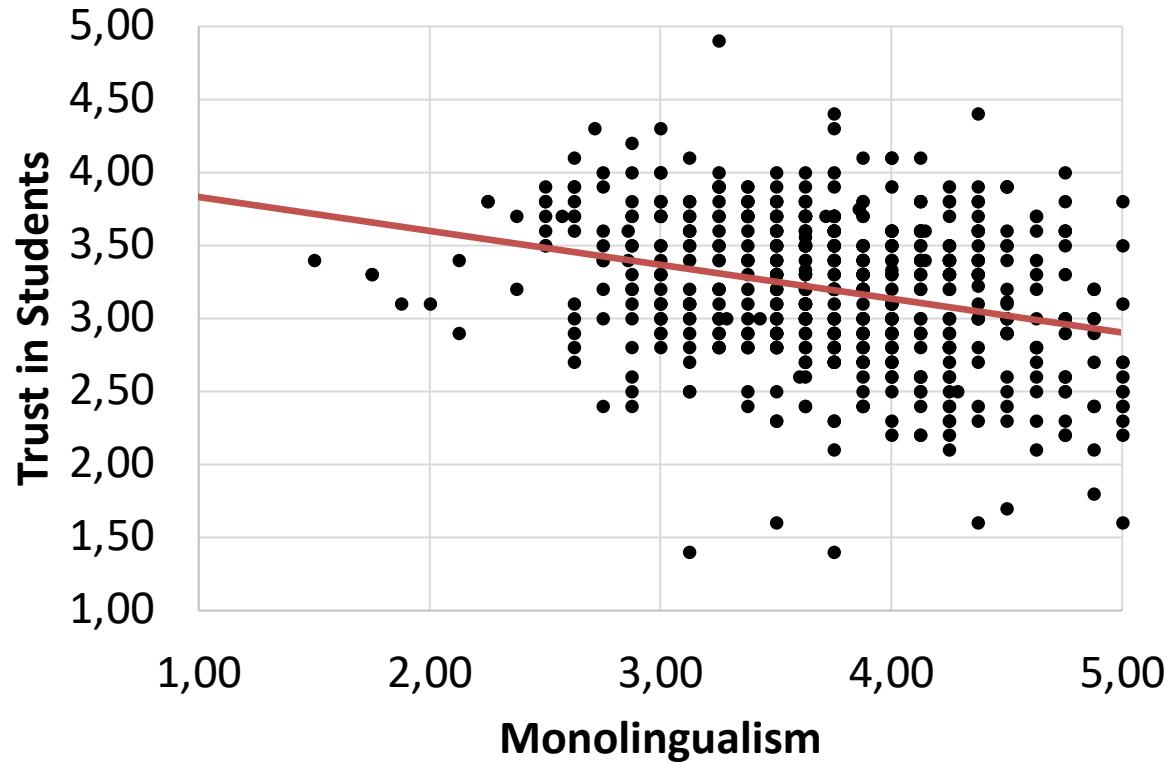
- We zetten al meer dan 15 jaar in op taal (i.e. kennis van het Standaard Nederlands) als belangrijkste hefboom tot schoolsucces:
 - Exclusief inzetten op Nederlands taalbadmodel;
 - Remediëringsprogramma's; bijspijkerklassen; pull-out klassen; (taal)niveaugroepen; zomerscholen; ...
 - Niet (h)erkennen, bannen en soms verbieden van andere taalrepertoires (o.a. thuistalen) van kinderen op school en in de klas.

DE BEWIJSLAST IS FLINTERDUN EN GAMMEL

- Geen onderzoek dat aantoonst dat exclusief taalbadmodel effectiever is;
- Aandacht voor verwerving van LOI is cruciaal. Winst zit niet zozeer in aanwezigheid, maar in de kwaliteit van de talige interactie;
 - *‘The poorer the quality of the teaching practices, the greater will be the differences between individual pupils’* (Duru-Bellat,2004)
- Systematische ‘pull-out’ klassen blijken niet echt succesvol (Karsten et al.,2006);
- Jonge nieuwkomers in aparte LOI taalbadklassen is niet echt te verantwoorden (Groothoff,2020);
- Saunders, Goldenberg & Marcelletti (2013) pleiten voor een mix van doelgerichte LOI lessen voor kortere periodes van de dag, bij voorkeur inclusief in de ‘mainstream’ klas.

DE EENTALIGE PARADOX

(Pulinx, Agirdag & Van Avermaet, 2014)

DIEPGEWORTELDE FOUTE VERONDERSTELLINGEN OVER TAAL EN TAALVERWERVING

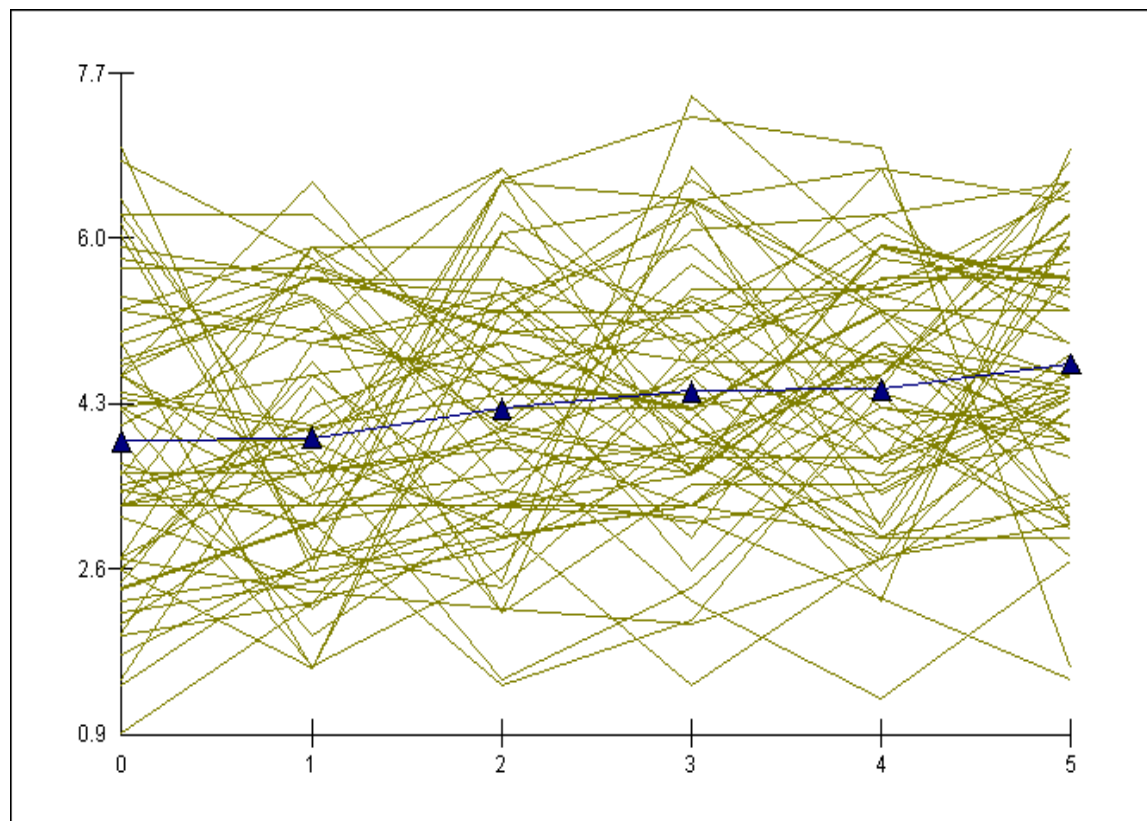
MISVATTINGEN OVER TAAL

- Eéntaligheid is de norm
- Maar één register van een taal is het 'correcte'
- Meertaligheid bedreigt het (Standaard) Nederlands
- DAT en CAT
- 'Anderstaligheid' is een probleem (voor leren, voor sociale participatie)
- Talen staan elkaar in de weg
- Taal is een conditie, een voorwaarde tot sociale participatie, sociale inclusie

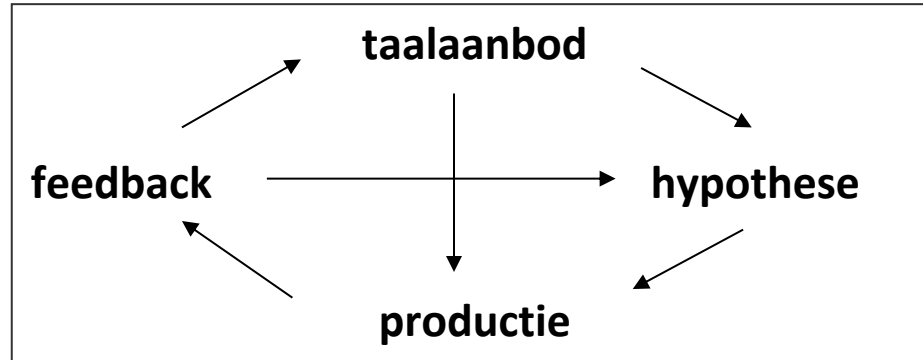
MISVATTINGEN OVER TAALVERWERVING

- Snelheid proces
- Beter een korte intense reeks NT2 lessen en dan naar de klas
- Niet alles tegelijk
- Logische volgorde
- Lineair proces
- Vrij gelijklopend

Taalleren in actie

Proces van taalverwerving

TAAL EN LEREN

- Interactie, interactie, interactie, ...
 - Thuis en school: verschillende repertoires
- Krachtige leeromgeving
 - Positief, veilig klasklimaat
 - Betekenisvolle activiteiten/taken
 - Ondersteuning door interactie
- Gecontextualiseerd
- Langdurige processen
- Individueel verschillend
- Grillig

'The poorer the quality of the teaching practices, the greater will be the differences between individual pupils'

Duru-Bellat (2004)

Voorwaarde: krachtige leeromgeving

- een positief en veilig klasklimaat,
- betekenisvolle activiteiten,
- ondersteuning door kleuterleid(st)er en medekleuters.

Vier kwaliteitsaspecten

- Talig klasklimaat
- Taalaanbod leerkracht
- Taalproductiekansen voor kinderen creëren
- Feedback (ondersteuning) leerkracht

Talig klasklimaat

1. Taalmateriaal is aanwezig (boekjes, posters, ...).
2. De werkvorm tijdens de taak geeft aanleiding tot interactie.
3. Stimuleren van het uiten van gevoelens.
4. Waardering door lkr van T1 lln
5. Stimuleren door lkr gebruik T1 lln
6. De leerling voelt zich goed tijdens de activiteit (welbevinden).
7. De leerling is betrokken tijdens de activiteit (betrokkenheid).

Taalaanbod leerkracht

1. **Rijk** (spontaan, natuurlijk, niet teveel kindertaal, verkleinwoorden beperkt, volzinnen, Ikr eigen handelingen/denk proces verwoorden, handelingen van kleuter verwoorden, Iln uitdagen nieuwe woorden te gebruiken, voldoende CALP taal (o.a. abstracte woorden), variatie in woordenschat
2. **Begrijpelijk** (verbinding taal en handelen; verbinden taal (bvb nieuwe woorden) en voorwerpen (die kinderen kennen), kernwoorden vooraan in de zin plaatsen, herhaling/parafrasering, afwisseling intonatie
3. **Aansluiten bij voorkennis van de leerling** (context/wereld, woorden, concepten).
4. **Aansluiten bij leefwereld van de leerling** (er wordt vertrokken van een concreet perspectief om naar een abstract perspectief te gaan).

Taalproductiekansen voor kinderen creëren

- a. Gebruik van open vragen (hoe, waarom, ...).
- b. Stimuleren van analyse en redenering (Laten vergelijken / voorspellen / probleemoplossend denken / reflecteren).
- c. Stimuleren van onderling talige interactie / tot onderling overleg van leerlingen.
- d. Stimuleren informele interactie.

Feedback leerkracht

- a. Geven van hints/hulp.
- b. Stellen van bijkomende vragen.
- c. Antwoorden op vragen door nieuwe vragen te stellen.
- d. Stimulerende commentaren.
- e. Extra informatie geven na een antwoord op een vraag.
- f. Leerlingen uitdagen om handeling/actie te verwoorden (bvb. hoe ben je tot deze oplossing gekomen?).

ONGELIJKHEID IN ONDERWIJS WORDT DOOR MEER
FACTOREN DAN 'TAAL' VERKLAARD

Een grote variatie aan verklarende factoren

Meerdere studies wijzen op een enorme verscheidenheid aan variabelen die de reproductie van ongelijkheid in onderwijs verklaren. En die interageren met elkaar.

- SES
- Onderwijsbaarheidscultuur
- Tracking
- Leiderschap
- Krachtige leeromgevingen
- Hoge verwachtingen
- Co-teaching en feedback
- Taal
- ...

IS MI EEN STOOZENDER VOOR KANSEN VAN KINDEREN OF
JUIST NIET?
ENKELE FEITEN OP EEN RIJTJE

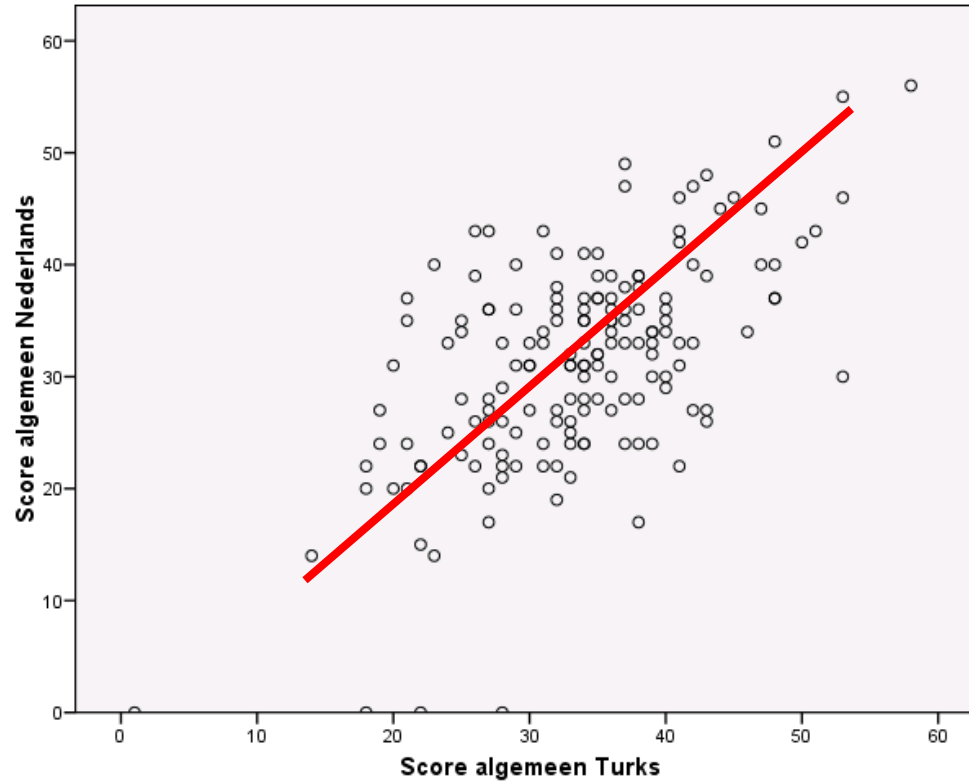
MISVATTINGEN OVER MEERTALIGHEID

- Kinderen met een migratieachtergrond spreken buiten de school/klas uitsluitend of overwegend hun thuistaal.
- De taal die thuis wordt gesproken is de belangrijkste verklarende variabele voor schoolsucces van kinderen met een migratieachtergrond.
- Kennis van de dominante taal is de conditie tot schoolsucces.
- Kinderen (en hun ouders) die thuis een andere taal spreken dan de dominante taal moeten worden ondergedompeld in die taal en liefst zo jong mogelijk. Dus, kinderen toelaten om hun thuistaal te gebruiken op school heeft een negatieve impact op het T2 leren en derhalve op hun schoolsucces.

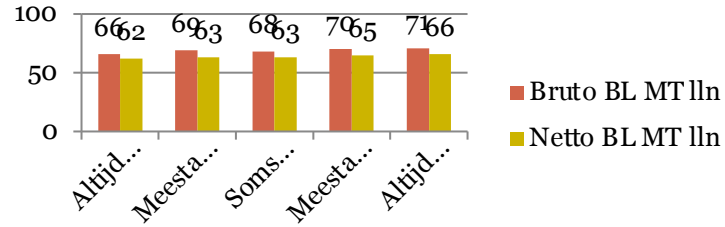
Meertalige realiteit

- Meertaligheid is een werkelijkheid in de sociale ruimte;
- Meertaligheid is een realiteit in elke persoon: meertalige repertoires;
- Meertaligheid hoeft niet 'full proficiency' van elke taal of variëteit te betekenen;
- Meertaligheid is contextgebonden georganiseerd en SN heeft daar een specifieke plaats/functie in;
- Iedereen doet aan 'translanguaging'.

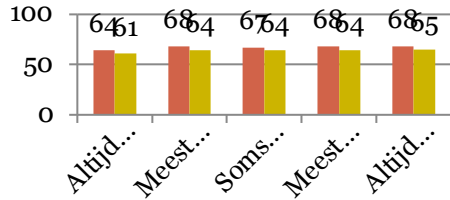
TALEN BOUWEN VOORT OP ELKAAR

EFFECT VAN TAAL OP DE SPEELPLAATS

Voor Begrijpend Lezen

Bruto
WO MT.

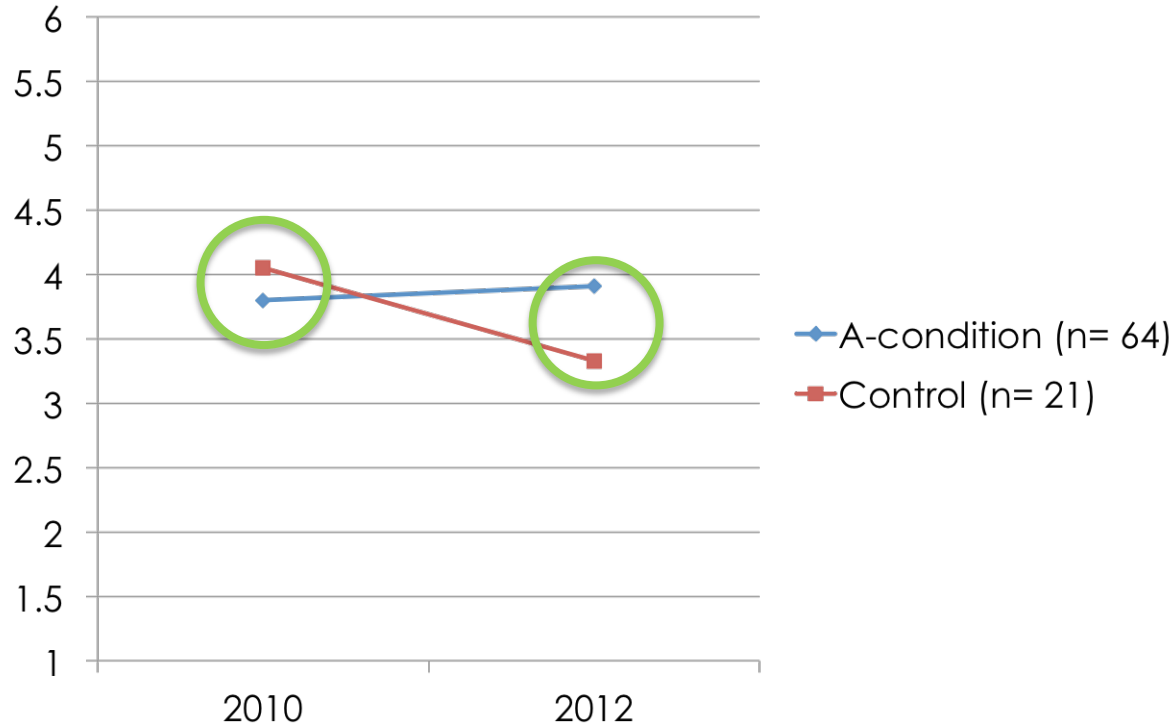

Voor Wereldoriëntatie

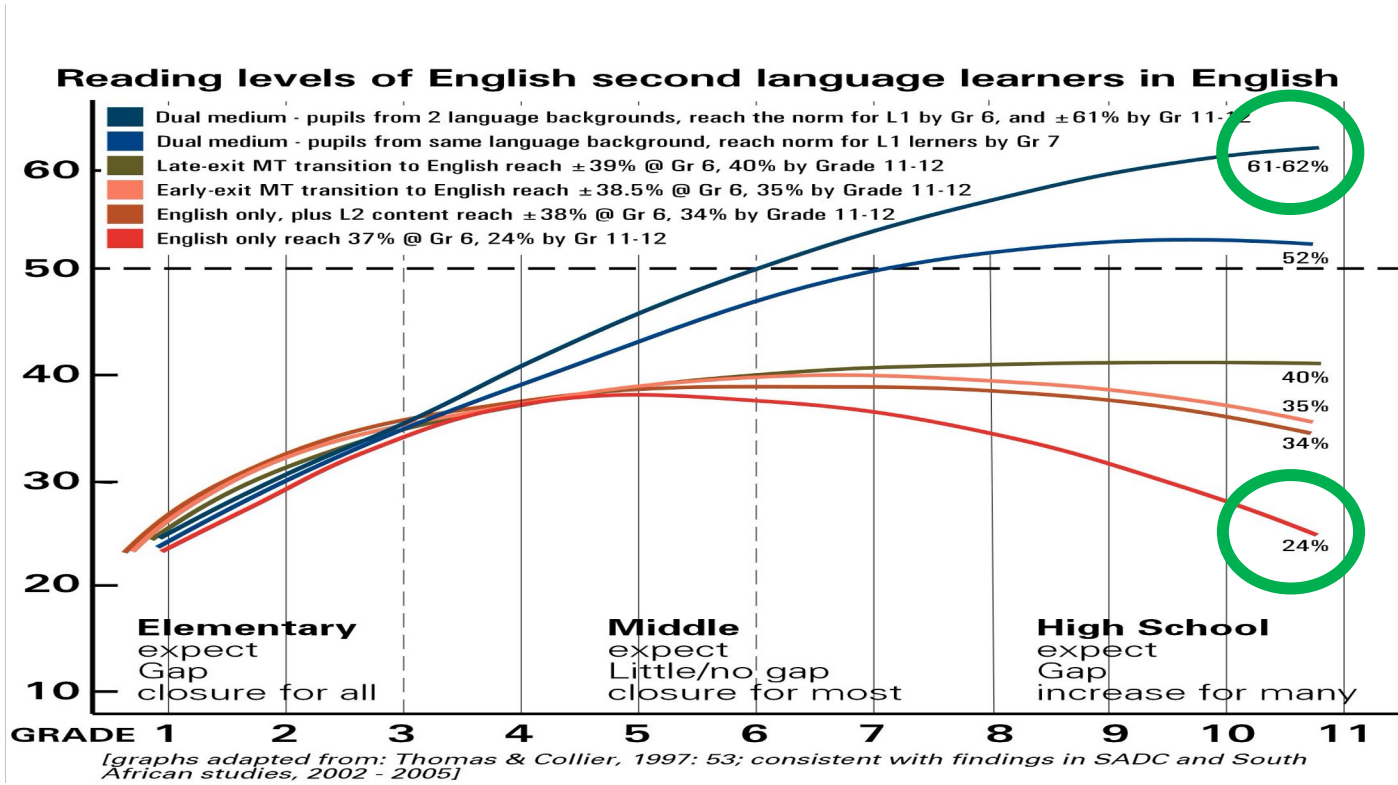
EFFECT GEBRUIK THUISTAAL OP TAALVAARDIGHEID NEDERLANDS

- DV: begrijpend lezen.
- Controle voor: gender en basisniveau begrijpend lezen.
 - A-conditie: $M = 21.14$ ($n = 42$)
 - Controle: $M = 21.91$ ($n = 43$)
- Het benutten van de MT repertoires van kinderen heeft geen negatief effect op hun begrijpend lezen Nederlands.

SOCIO-AFFECTIEVE EFFECTEN: ZELFVERTROUWEN

TWEETALIGE IMMERSIE PROGRAMMA'S

IMPACT OP LEERKRACHTEN

Attitudes van leerkrachten zijn veranderd:

- Uitgesproken positievere attitudes in kleuterklassen
- Nog minder sterk in lager onderwijs, maar groeiend bewustzijn

”Ik ben me nu meer bewust van de aanwezigheid van de verschillende talen in de klas. Ik heb nu meer begrip voor de talen van de kinderen.”

NOG ENKELE FEITEN

- 68% van interactietijd blijft Nederlands. Van de 32% in de thuistaal is 21% taakinhoud, 42% taak management, 27% 'off task', 10% rest;
- In context van “open meertalig beleid” voelen alle leerlingen zich beter thuis;
- Positief effect op gemengde vriendschapsrelaties;
- Positief effect op percepties van leerkrachten;
- In scholen met streng eentalig beleid of met vaag beleid zie je worsteling bij leerkrachten of directies.

NOG ENKELE FEITEN

- Beleid waarbij zowel de ‘thuis taal’ als de ‘school taal’ worden benut in de ‘mainstream’ klas werken beter dan eentalige exclusieve taalbadmodellen (Rolstad, Mahoney & Glass, 2008; Reljic, Ferring & Martin, 2015);
- Een meertalig schoolbeleid biedt de grootste garantie om bij te dragen aan meer ‘equity’ in onderwijs;
- Een langdurig volgehouden meertalig schoolbeleid en klaspraktijk is van cruciaal belang (Cummins, 1981; Thomas & Collier, 1997; Collier & Thomas, 2017);
- Een intensief en longitudinaal tweetalig immersiemodel is meest veelbelovend voor schoolsucces van meertalige kinderen in het algemeen en voor hun verwerving van de schooltaal in het bijzonder.

IS MEERTALIG ONDERWIJS EEN TOEREIKEND ANTWOORD OP ONGELIJKHEID?

HET IS COMPLEX EN ER ZIJN VALKUILEN

- Meertaligheid heeft positieve effecten op metatalig bewustzijn, executieve ‘functioning’, cognitieve flexibiliteit, informatie verwerking, ...;
- Tweetalige immersie model heeft sterk effect op verwerving van de doeltaal;
- Meertaligheid benutten heeft geen (positief of negatief) effect op verwerving van de doeltaal;
- Wel op andere factoren;
- En het kan bijdragen tot continuering van leerprocessen;

- MT onderwijs is geen panacee voor meer ‘equity’ in onderwijs:
 - Interactie met veel andere factoren
- Grenzen en valkuilen van klassiek MT onderwijs:
 - Gescheiden organisatie
 - Veelvoud aan talen in scholen
- Dubbele standaard;
- Elitaire meertaligheidsmodellen;
- Meertaligheid enkel in de periferie: kumbaya MT.

Bezorgdheden van leerkrachten

- De thuistaal van leerlingen/cursisten is arm, beperkt;
- De thuistaal toelaten vergroot/versterkt/bestendigt segregatie;
- Als cursisten onderling de eigen taal spreken verlies ik controle over wat er in de klas gebeurt en is dit nadelig voor het leerproces;
- Als ik vertaal daalt de motivatie om de schooltaal te leren;
- De tijd om de schooltaal te leren is al zo beperkt;
- Ik heb meer dan 10 talen in mijn klas.

OMGAAN MET MEERTALIGHEID IN ONDERWIJS: TIJD VOOR EEN NIEUWE AANPAK?

DE TEGENSTELLING OVERSTIJGEN

Gegeven:

- **Sociale realiteit:** hyperdiverse omgevingen;
- **Praktische realiteit:** is de organisatie van klassiek/gescheiden twee-/meertalig onderwijs nog mogelijk in diverse omgevingen?
- **Theoretisch:** nieuwe inzichten dat codewisseling geen probleem of tekort is, maar een communicatiestrategie. Vanuit het gezichtspunt van de gebruiker zijn talen niet altijd netjes afgebakende gehelen.
- Contraproductieve en zeer geïdeologiseerde **discussie** over taalbad- versus meertalig onderwijsmodel

Tegenstelling overstijgen naar een nieuw model van leren dat de meertalige praktijken van leerlingen integreert met het leren van de schoolse taalvaardigheid Nederlands

Meertaligheid opwaarderen

- **Waarderen** (thuis taal als sociaal-emotionele factor);
- **Zichtbaar maken** (bron voor talensensitief lesgeven);
- **Benutten:**
 - meertalige accommodaties (bvb. Vertaalwoordenboek)
 - steiger voor leren;
 - talensensitief lesgeven (bvb. morfo/syntactisch bewustzijn versterken);
 - multimodale geletterdheid versterken;
 - communicatie met ouders.

5

Mathematics Practice

FUNCTIONEEL MEERTALIG LEREN (SIERENS & VAN AVERMAET, 2014)

Meertalige repertoires als bron:

- Om meertalig bewustzijn van alle leerlingen te verhogen; een positieve houding t.a.v. MT te creëren; meervoudige identiteitsconstructie; welbevinden, zelfvertrouwen, zelfbeeld, status te verhogen; ...
 - Benutten, in de klas, om de kansen tot ontsluiten van kennis en om kennis te construeren te vergroten;
 - Benutten als didactisch kapitaal voor leren en assessment.
-
- Setting:
 - Talig gemengde klassen;
 - T2 is dominant, maar mogelijkheden om T1 te gebruiken in functie van leren worden benut;
 - De leerkracht hoeft de aanwezige T1's niet te spreken;
 - Krachtige leeromgevingen.

MEER WETEN

www.meertaligheid.be

www.metrotaal.be

www.validiv.be

www.steunpuntdiversiteitenleren.be

Beleidsreflecties

Enkele beleidsreflecties

1. Ontwikkel en implementeer een talensensitief beleid op school- en klasniveau;
2. Ontwikkel een talensensitief beleid samen met en gedragen door iedereen (leerkrachten, leerlingen en ouders)
3. Opteer voor een discours dat leerlingen, leerkrachten en ouders verbindt, waarbij de talige diversiteit als een realiteit wordt omarmd en als een kracht voor leren wordt gezien;
4. Investeer in het creëren van schoolbrede krachtige taalrijke leeromgevingen die het verwerven van de schoolse taalvaardigheid (focus op geletterdheid) van leerlingen continue versterkt;

Enkele beleidsreflecties

5. Waardeer, erken, respecteer, representeer de talige diversiteit op school en maak ze zichtbaar;
6. Ontwikkel een beleid dat en een klaspraktijk die de meertalige repertoires van leerlingen benut voor leren (o.a. geletterdheidsontwikkeling) en 'assessment';
7. Werk aan en versterk de disposities, 'beliefs', 'professional vision', zelf-effectiviteit en situatie-specifieke vaardigheden van leerkrachten-teams om de schoolse taalvaardigheid en geletterdheid van leerlingen te versterken door onder andere de talige diversiteit als een kracht voor leren te benutten.

Conclusies

CONCLUSIE

- Nederlands is belangrijk om in in onderwijs te functioneren, maar we moeten nadenken over de meest zinvolle weg daar naar toe;
- Een snel taalbad is niet de meest efficiënte oplossing. Taalleren is een langdurig, voortdurend, complex, dynamisch proces. Het is nooit af en verschillend voor elk individu. Het is niet alleen de verantwoordelijkheid van de leerkracht Nederlands;
- We moeten ook nadenken over de plaats die we geven aan de meertalige realiteiten van jongeren;
- Een beleid waarin de meertalige repertoires van elk individu als kracht voor leren EN voor sociale inclusie worden gebruikt. Meertaligheid als “didactisch kapitaal”.
- Het is met MT zoals met chips. We lusten het allemaal. We vinden het fijn als we onze MT kunnen benutten. We zijn er zelfs fier op.
- Laat ons dus de ander niet ontzeggen waar we zelf wel pap van lusten.

“To reject a child’s language in the school is to reject the child. When the message, implicit or explicit, communicated to children in the school is “Leave your language and culture at the schoolhouse door”, children also leave a central part of who they are - their identities - at the schoolhouse door. When they feel this rejection, they are much less likely to participate actively and confidently in classroom instruction”
(Cummins, 2001, p. 19).

DANK U!

PIET.VANAVERMAET@UGENT.BE